

รูปแบบยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหารจัดการ พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Achievement – Oriented Strategy of Management for National Security in the Three Southern Border Provinces

นิเพชาน วาบา¹

10.14456/jrgbsrangsit.2018.13

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหารจัดการพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาการบริหารจัดการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (2) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เหมาะสม ที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาการบริหารจัดการสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ และ (3) เพื่อเสนอแนะให้สร้างรูปแบบยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ ในการบริหารจัดการพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศไทยในปัจจุบัน จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างปัญหาความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม จากสภาพปัญหาความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะในเขตชายแดนใต้ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ เพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมภายใต้ศักยภาพความพร้อมของประเทศ ทั้งนี้ พร้อมกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคน เสริมสร้างศักยภาพผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ที่ยังขาดโอกาส ให้มีการพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะได้อย่างเต็มที่ จังหวัดในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ มีพื้นที่สร้างสรรค์และสันติภาพเพื่อเป็นเวทีเสรีสำหรับการแลกเปลี่ยนของผู้ที่มีความเห็นต่าง สร้างการมีส่วนร่วมในการลด แก้ไข พื้นฟู และป้องกันปัญหาหรือความขัดแย้ง รวมทั้งการฟื้นฟูให้ความเป็นธรรม เพื่อลดความโกรธแค้นชิงชัง นำสู่ความสันติและดำรงจรรการใช้ความรุนแรงโดยเปิดพื้นที่สันติภาพให้กับผู้ที่มีความเห็นต่างกับรัฐ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ, พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขารัฐประศาสนศาสตร์คุณวุฒิบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this study were as follows: (1) to investigate the present state and the existing problems of the management for national security in the three Southern border provinces; (2) to ascertain concepts and theories deemed suitable for use in the management of the three Southern border provinces; and (3) to offer strategies to implement in the successful management of the three provinces.

The current state of the national security of Thailand is mixed in form. That is to say, there are both old – fashioned national security and modern – fashioned national security which are extremely complicated and multifaceted. Needless to say, this form of national security has adverse effects on the national security as a whole. Of special concern is the fact that the three Southern border provinces have serious problems about the national security. For this reason, the National Security Council has formulated a strategy with an eye to developing the welfare system for the local residents, enhancing the potentiality of the underprivileged, creating the public platform for exchange of views and ideas with those having different political ideologies. Furthermore, the strategy is aimed at enlisting people to participate in preventing and resolving the conflict, creating social justice and equity to lessen hatred, and eliminating the vicious cycle of violence.

With regard to the tactics the Thai government used in dealing with those having different political ideologies (separatists), vast opportunities have been given to them to voice their views and ideas, as well as to help solve conflict by peaceful means.

Keywords: Management, Three Southern Border Provinces

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดินแดน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรที่เรียกว่า ปตานี หรือ ฟาฏอนี หรือ ปัตตานี ซึ่งเป็นอาณาจักรอิสระอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกของแหลมมลายูที่อยู่ระหว่างสองอารยธรรม คือ พุทธและมุสลิม การเป็นรัฐอิสระในท่ามกลางอาณาจักรน้อยใหญ่ใกล้เคียง ทำให้รัฐปัตตานีมีปฏิสัมพันธ์กับดินแดนใกล้เคียงในลักษณะต่างๆ กันไป ทั้งในลักษณะที่ได้รับผลกระทบจากการขยายอิทธิพลจากอาณาจักรใกล้เคียงที่ใหญ่กว่า ดังเช่น มะละกา มัชปาหิต ยะโฮร์ ศรีวิชัย และสยาม เป็นต้น ซึ่งในบางขณะรัฐอิสระอย่างปัตตานีต้องปรับเปลี่ยนตัวเอง ขอมอ่อนน้อมให้กับการกดขี่ข่มเหงของอาณาจักรที่ใหญ่กว่าเหล่านั้น โดยเฉพาะสยาม ด้วยการส่งบรรณาการให้บ้างเพื่อการอยู่อย่างสงบ ในบางขณะก็แข็งขันต่ออำนาจครอบงำของสยามเพื่อการอยู่อย่างอิสระ ประคับประคองเอกราชของตัวเอง ในอีกทางหนึ่ง รัฐอิสระอย่างปัตตานีก็มีปฏิสัมพันธ์กับเมืองท่าใหญ่น้อย ไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น อินเดีย อาหรับ และยุโรป ในลักษณะที่เป็นคู่ค้าทางทะเล แลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้เองที่เป็นพื้นฐานของอัตลักษณ์ร่วมของผู้คนที่เรียกตัวเองว่ามลายูมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในทางประวัติศาสตร์นั้น อาณาจักรหรือนครรัฐหนึ่งๆ อาจเกิดขึ้นและล่มสลายลงท่ามกลางบริบทความสัมพันธ์กับอาณาจักรหรือนครรัฐใกล้เคียง โดยเฉพาะเมื่ออาณาจักรใหญ่ที่เจริญรุ่งเรืองเริ่มเสื่อมลง บรรดาเมืองชายขอบต่างๆ ก็พัฒนาตัวรุ่งเรืองเข้มแข็งขึ้นเป็นศูนย์กลางใหม่ เป็นวัฏจักรของการช่วงชิงและแผ่อิทธิพลเหนือดินแดน เช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างนครรัฐปัตตานีและรัฐสยาม ที่ผ่านการต่อสู้ ปรายปราม และแข็งเมืองมาหลายครั้งหลายหน จนกระทั่งถูกผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของรัฐชาติไทยปัจจุบันในที่สุด

รายงานการดำเนินงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (2549) ได้สรุปข้อเสนอต่อรัฐบาลและสาธารณะ แบ่งออกเป็น 7 หัวเรื่องด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่ ข้อเสนอให้มีการตราพระราชบัญญัติสันติสมานฉันท์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ร.บ.ดับไฟใต้) เพื่อตั้ง 3 องค์กร คือ ศูนย์อำนวยการยุทธศาสตร์สันติสุขจังหวัดชายแดนภาคใต้ สภาพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และกองทุนสนับสนุนการเยียวยาและสมานฉันท์ มีข้อเสนอในเรื่องความยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เน้นให้มีภาคประชาสังคมเป็นองค์ประกอบ ซึ่ง คณะรัฐมนตรีเห็นชอบแล้ว ตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2549 โดยมีนายอุกฤษ มงคลนาวิน อดีตประธานรัฐสภา เป็นประธาน และคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยสิทธิเสรีภาพและความยุติธรรม โดยมีนายกระมล ทองธรรมชาติ อดีตประธานศาลรัฐธรรมนูญ เป็นประธาน องค์ประกอบของคณะกรรมการ 2 ชุดนี้ มาจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ แตกต่างจากข้อเสนอของ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ

นอกจากนี้ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ยังร่วมมือกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสภาทนายความ ตั้งศูนย์นิติธรรมสมานฉันท์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายต่อมาศูนย์นิติธรรมสมานฉันท์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้ร่วมมือกับสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม พิสูจน์และติดตามผู้สูญหายจากเหตุการณ์ไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีจำนวนมาก สร้างผลกระทบให้กับครอบครัวของผู้สูญหายอย่างใหญ่หลวง นอกจากนี้ก็มีข้อเสนอและมาตรการลดความรุนแรงและการใช้สันติวิธี ด้วยการตั้งคณะกรรมการสันติสุขชุมชน เพื่อเป็นตัวกลางระหว่างประชาชนและภาครัฐบาล ทั้งยังมีข้อเสนอในเรื่องของการสนับสนุนอิสลามศึกษาให้เท่าเทียมสายสามัญ สนับสนุนการใช้ภาษามลายู และการตั้งกองทุนสมานฉันท์แห่งชาติ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่สงบ เป็นต้น (คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ, 2549)

“สถานการณ์ความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศไทย” หรือ “ไฟใต้” เป็นความขัดแย้งที่กำลังดำเนินอยู่ในภาคใต้ของประเทศไทย ความขัดแย้งนี้ กำเนิดในปี พ.ศ. 2491 เป็นการก่อกำเริบการแยกออกทางเชื้อชาติและศาสนา

ในภูมิภาคมาลาญปัตตานี แต่ความไม่สงบดังกล่าว เริ่มบานปลายขึ้นหลังปี พ.ศ. 2547 อดีตรัฐสุตต่านปัตตานี ซึ่งมีสามจังหวัดชายแดนใต้ของไทย ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา จังหวัดนราธิวาส ตลอดจนบางส่วนของจังหวัดสงขลา ที่อยู่ใกล้เคียง และส่วนตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศมาเลเซียถูกราชอาณาจักรรัตนโกสินทร์พิชิตในปี พ.ศ. 2328 และถูกไทยปกครองนับแต่นั้น ยกเว้นกะลันตัน จะเห็นได้ว่า ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นปัญหาที่บ่มเพาะมาอย่างช้านาน ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาาระดับประเทศส่งผลกระทบต่อความมั่นคงระดับชาติที่ควรได้รับการแก้ไข และควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อหาทางแก้ไข เพื่อการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืนต่อไป

สำหรับชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่มีบริบทของความเป็นพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของผู้คนที่มีความแตกต่างในวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกัน ในการพัฒนาจึงต้องอาศัยความละเอียดอ่อนเพราะเป็นพื้นที่ที่นอกจากประสบกับปัญหาความไม่สงบ ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้วนั้น ยังประสบกับปัญหาด้านต่างๆ ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ปัญหาด้านสังคม การศึกษา และปัญหาด้านเศรษฐกิจ ที่ผู้วิจัยเห็นว่าในศึกษาความมั่นคงในระดับชุมชน ซึ่งเป็นระดับที่ใหญ่ขึ้นมาจากระดับปัจเจกบุคคลที่ควรให้ความสำคัญไปพร้อมๆ กับการพัฒนาประเทศ ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย ดังนั้นหน่วยของสังคมในระดับชุมชน จึงเป็นหน่วยที่สำคัญที่ควรสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชนให้รอบด้าน เพื่อเป็นเกราะป้องกันคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ควรดำเนินไปตามความเหมาะสมและสงบสุข

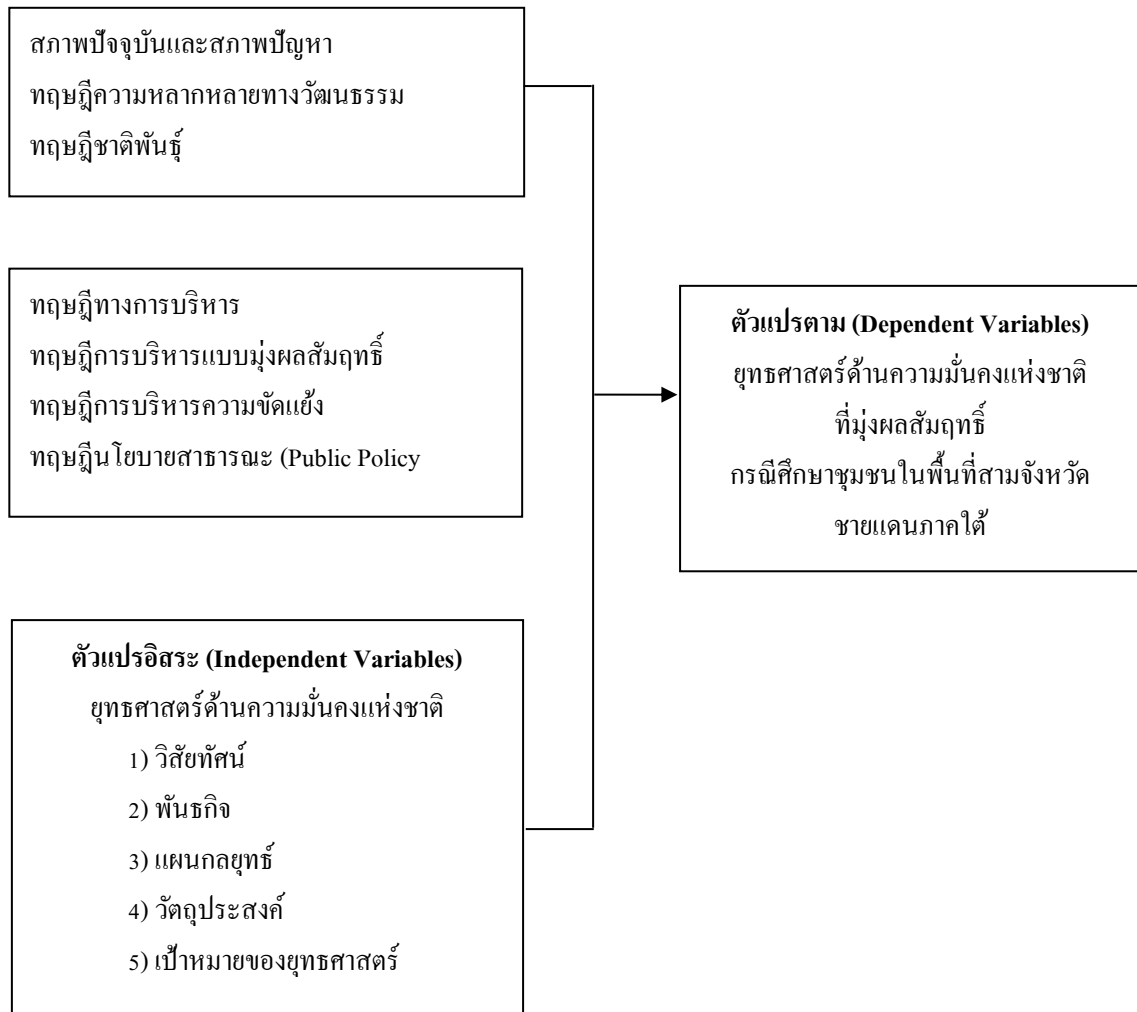
จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น เห็นว่า ปัญหาเรื่องความมั่นคงของชาติเป็นปัญหาาระดับชาติ ที่บ่มเพาะมาอย่างช้านาน แนวทางแก้ไขปัญหา อิงกับการเมือง ขึ้นอยู่กับว่า รัฐบาลในช่วงนั้นเวลานั้น ให้ความสำคัญกับการแก้ไข ปัญหา หรือไม่ ในฐานะที่ผู้วิจัย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีหน้าที่เป็นผู้รับนโยบายจากราชการบริหารส่วนกลางลงมาปฏิบัติ ได้มองเห็นสภาพของปัญหาและเห็นถึงความสำคัญของปัญหาด้านความมั่นคง จึงได้พิจารณาแล้วว่าควรต้องมีการดำเนินการวิจัย ในเรื่อง ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ มาเสนอแนวทาง มาตรการ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษา สภาพปัจจุบันและสภาพปัญหาการบริหารจัดการในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) เพื่อศึกษา แนวคิดและทฤษฎีที่เหมาะสมที่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหการบริหารจัดการสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้
- 3) เพื่อเสนอแนะการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการบริหารจัดการในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ไว้ดังนี้ คือ

รูปที่ 1 กรอบแนวความคิด

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1) ทฤษฎีทางการบริหาร (Administration Theory)
- 2) ทฤษฎีการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management Theory)
- 3) ทฤษฎีการบริหารความขัดแย้ง (Conflict Management Theory)
- 4) ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ (Public Policy)
- 5) ทฤษฎีชาติพันธุ์ (Ethnicity Theory)
- 6) ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติ

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้ คือ การวิจัยเอกสาร เป็นการศึกษาจากหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย ตำบทรวบรวมที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบ

มีโครงสร้าง โดยเป็นการสัมภาษณ์ที่มีการวางแผน จัดเตรียมชุดคำถาม และวิธีการสัมภาษณ์อย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนล่วงหน้า มีการดำเนินงานแบบเป็นทางการภายใต้กรอบ กฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานสากล เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เป็นความจริงเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการวิจัย

อนึ่ง การสัมภาษณ์เชิงลึกในการนี้ มิใช่การซักถามหรือการสัมภาษณ์ ด้วยคำถามที่จัดไว้เป็นจำนวนมากมายหลากหลายข้อแต่อย่างใด หากแต่เป็นการซักถาม ประเด็นหลักที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เพียงไม่กี่ข้อเพื่อใช้เป็นแนวทางการสัมภาษณ์ และการติดตามซักถามเพิ่มเติม (Probe) เพื่อให้เกิดความชัดเจน และได้สาระสำคัญที่ผู้วิจัยจะนำมาประมวลผลและการวิจัยเอกสาร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากงานเขียน บทความ ข้อมูล หรืองานวิจัยที่อาศัยการสืบสาวเรื่องราวจากเอกสารเพื่อนำไปสู่คำตอบของวัตถุประสงค์ และการวิจัยเอกสารจะทำกรวางแผนการวิจัย การสืบค้นอย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกันตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยอาศัยข้อมูล ที่ได้มาสนับสนุนในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มข้าราชการ กลุ่มผู้นำชุมชน และชาวบ้านในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

5. สรุปผลการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม มีงานศึกษาวิจัยหลายชิ้นตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2521-2546 วางอยู่บนฐานคิดที่ว่าสภาวะความยากจนและด้อยพัฒนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดจากการที่ชาวมลายูมุสลิมซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ มีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม ศาสนา และภาษา กับผู้คนในประเทศมาเลเซียอย่างมาก จึงมีความรู้สึกแปลกแยกจากรัฐชาติไทยและคนไทยส่วนใหญ่ สิ่งนี้ได้ส่งผลทำให้พวกเขาไม่ยอมพูดภาษาไทย ไม่เรียนหนังสือไทย และปิดรับการพัฒนากายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปิดรับในด้านการศึกษา ที่ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือในการบังคับถ่ายทอดอุดมการณ์รัฐไทยจากส่วนกลาง ข้อจำกัดนี้ส่งผลทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชายแดนภาคใต้มีฐานแคบ (แพร์ ศิริศักดิ์คำกิ่ง, 2552)

ดังที่ได้ชี้ชัดไว้ในงานเขียนหลายชิ้น เช่น ในรายงานของคณะกรรมการวิสามัญศึกษาปัญหาความมั่นคงในจังหวัดภาคใต้ (2548) หรืองานของประพันธ์ มุสิกพันธ์ (2549) งานเขียนเหล่านี้ชี้ว่า ผู้คนชายแดนใต้มีอาชีพหลักอยู่กับการเกษตร อันได้แก่ ยางพารา และการประมง เท่านั้น ทำให้การสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศผลิตภาพต่อคนของประชากร และการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำ กว่าของภูมิภาคอื่นมาโดยตลอด ยิ่งเมื่อประกอบกับการที่ผลผลิตการเกษตรมักประสบปัญหาเสถียรภาพด้านราคา และการที่ประชาชนส่วนใหญ่มีที่ดินถือครองเพียงแปลงเล็กแปลงน้อย จึงทำให้เกิดภาวะความยากจน นอกจากนั้น ก็ยังมีงานศึกษาที่ชี้ว่าอัตราการออกมาทำงาน นอกภาคเกษตรของคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีน้อยกว่าภาคอื่นๆ และมีอัตราการว่างงานที่สูงกว่า เนื่องจากคนภาคอื่นได้รับการศึกษาสูงกว่าและมีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากกว่า (คณะอนุกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์, 2550)

ในขณะที่เดียวกันก็มีงานเขียนบางส่วนที่ให้ความสำคัญกับการชี้ถึงความบกพร่องของชาวมลายูมุสลิมเองที่ส่งผลทำให้พวกเขาต้องตกอยู่ในสภาวะความยากจนและความด้อยพัฒนา ความบกพร่องที่สำคัญก็คือการขาดความขยันและไร้ซึ่งศักยภาพ ในงานวิจัยของปิยนาด บุนนาค (2546) ที่วิจัยสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. 2531 หรือเมื่อเกือบสามสิบปีก่อน ได้ชี้ถึงประเด็นนี้ผ่านการสัมภาษณ์ข้าราชการระดับสูงในพื้นที่ว่าชายแดนภาคใต้ยังคงมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อยู่มาก แต่เนื่องจากขาดผู้นำที่ขยันรู้จักใช้ประโยชน์จากที่ดินทำกิน ผู้คนจึงอยู่ในภาวะยากจน มีเงิน

พอใช้จ่ายไปวันๆ เท่านั้น และขาดการออมทรัพย์ ขณะเดียวกันการไม่คุมกำเนิดของชาวมลายุมุสลิม อันเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะทางศาสนาและวัฒนธรรม ก็เป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นย้ำมาจนถึงปัจจุบันว่าส่งผลอย่างสำคัญต่อความยากจนและความด้อยพัฒนา

ในงานของปราโมทย์ ปราสาทกุล (2553) ชี้ว่าการไม่คุมกำเนิดและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นสัมพันธ์กับปัญหาคุณภาพชีวิตของชาวมลายุมุสลิมชายแดนใต้ในหลายแง่ ดังปรากฏให้เห็นว่าการคลอดบุตรที่บ้านมีอัตราสูง การอาศัยอยู่ในครอบครัวขนาดใหญ่ การมีประชากรวัยพึ่งพิงมาก การแต่งงานและหย่าร้างบ่อย ภาวะการตายสูง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อย และอัตราการสูบบุหรี่ที่สูงและสูบก้นตั้งแต่อายุน้อย โดยเฉพาะในกลุ่มคนที่มีการศึกษาระดับต่ำ ขณะที่ในเอกสารของคณะกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (2550) ได้เชื่อมโยงจำนวนประชากรชายแดนใต้ที่เพิ่มมากขึ้นกับปัญหาความมั่นคงว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรได้สร้างแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติ ยิ่งเมื่อประกอบกับการขยายตัวของเศรษฐกิจที่มีน้อย จึงนำมาสู่ความยากจนและการว่างงาน และส่งผลต่อปัญหาความมั่นคงในที่สุด

สำหรับการเชื่อมโยงกับปัญหาความมั่นคงนั้น ความยากจนและความด้อยพัฒนาถูกมองว่าเปิดช่องให้ “ผู้ไม่หวังดี” มาแทรกแซง ส่งผลต่อการขยายตัวของขบวนการก่อความไม่สงบ ปิยนาค นูนาค (2546) ชี้ว่า การที่ผู้คนในพื้นที่ชายแดนใต้เปรียบเทียบความเป็นอยู่ของพวกเขาตนกับของชาวมลายูเชื้อสายที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าทั้งในแง่รายได้เฉลี่ยและโครงสร้างพื้นฐาน ทำให้ง่ายที่จะคล้อยตามไปกับการโฆษณาชวนเชื่อว่าคนมลายูมุสลิมเป็นเพียงพลเมืองชั้นสองของไทย ขณะที่คนที่ยากจนหรือว่างงานก็มีโอกาสถูกชักจูงให้เข้าป่าและหาเลี้ยงชีพด้วยการเรียกค่าคุ้มครอง การเชื่อมโยงความยากจนและความด้อยพัฒนาเข้ากับความมั่นคงนั้นสอดคล้องกับตัวเลขหมู่บ้านที่มีความเคลื่อนไหวของกลุ่มก่อความรุนแรงสูง หรือ “หมู่บ้านพื้นที่สีแดง” ที่ถูกจัดกลุ่มโดยฝ่ายความมั่นคงในช่วงหลังปี พ.ศ. 2547 ในรายงานของคณะกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ (อ้างถึงในคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) 2549, น. 24) ระบุว่าหมู่บ้านพื้นที่สีแดงมักกระจุกตัวอยู่ในเขตที่มีความยากจนหนาแน่นเนื่องจากมีปัญหาในการประกอบอาชีพ อาทิ หมู่บ้านติดชายฝั่งทะเล ที่คนส่วนใหญ่ทำการประมงขนาดเล็ก

และประสบกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่ง เช่นเดียวกับพื้นที่โดยรอบเขตอุทยานแห่งชาติบูโด-สุไหงปาดี ซึ่งขาดความมั่นคงในที่ดินทำกินเนื่องจากการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติทับที่ดินทำกินของชาวบ้าน และคำตอบแทน พวกเขาไม่ได้สนใจในอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนหรืออุดมการณ์ใดๆ ของกลุ่มที่ตนเองเข้าร่วม อีกทั้งการเข้าร่วมของพวกเขาที่ไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากได้รับความอยุติธรรมหรือการถูกคุกคามเหยียดหยาม

ดังในงานของกรณีการ์ จันสายทอง (2551) ที่ได้สัมภาษณ์ผู้ต้องคดีรายที่ร่วมค้ายาเสพติดกับขบวนการก่อความไม่สงบและรายที่เป็นคนเดินสารให้กับขบวนการฯ น่าสนใจว่า ความยากจน การแพร่หลายของยาเสพติด และความไม่สงบ ถูกมองจากหลายฝ่ายว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างมาก เจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงระบุว่า เหตุการณ์ความไม่สงบบางส่วนเป็นเรื่องของความขัดแย้งในวงการยาเสพติดที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มอิทธิพลและเศรษฐกิจนอกระบบสอดคล้องกับมุมมองที่ว่าผู้ก่อเหตุที่เป็นเยาวชนบางส่วนติดยาเสพติด ว่างงาน และมีฐานะยากจน อย่างไรก็ดี ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี (2558) ชี้ว่าประเด็นยาเสพติดอาจสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวแบบทางอ้อมเท่านั้น การขยายตัวของการค้ายาเสพติดเป็นผลพลอยได้จากอัตราอัยยั้งหะความไม่สงบ แม้อาจมีการชักจูงผู้เสพยาในระดับล่างไปก่อเหตุ แต่ก็เป็นเพียงการก่อเหตุระดับต้นๆ ในปฏิบัติการที่ไม่ซับซ้อน เช่น ไรตะปูเรือใบ ที่ไม่ใช้การโจมตีเป้าหมายใหญ่ๆ ทางทหารที่ต้องมีการฝึกเทคนิคและมีศักยภาพที่สูงในการก่อเหตุ การกิจสำคัญเหล่านี้ ไม่

สามารถทำได้โดยคนคิดยาเสพติดที่ร่างกายไม่แข็งแรงสมบูรณ์ ดังนั้น ศรีสมภพ (2558) จึงชี้ว่าการแก้ปัญหายาเสพติดจึงอาจแก้ปัญหาคาความไม่สงบได้เพียงบางส่วนเท่านั้น

ปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศไทยในปัจจุบัน จะมีลักษณะผสมผสานระหว่างปัญหาคาความมั่นคงรูปแบบเก่ากับปัญหาคาความมั่นคงรูปแบบใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีความหลากหลายเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประชาชนและประเทศโดยรวม จากสภาพปัญหาคาความมั่นคงของประเทศไทยโดยเฉพาะในเขตชายแดนใต้ สำนักงานสาคาความมั่นคงแห่งชาติ จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อเสริมความมั่นคงของชาติ เพื่อพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมภายใต้ศักยภาพความพร้อมของประเทศ ทั้งนี้ พร้อมกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาคนเสริมสร้างศักยภาพผู้ที่ยึดโอกาสหรือผู้ที่ยังขาดโอกาส ให้มีการพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะได้อย่างเต็มที่ จังหวัดในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ มีพื้นที่สร้างสรรค์และสันติภาพเพื่อเป็นเวทีเสรีสำหรับการแลกเปลี่ยนของผู้ที่มีความเห็นต่าง สร้างการมีส่วนร่วมในการลด แก้ไข พื้นฟู และป้องกันปัญหาหรือความขัดแย้ง รวมทั้งการฟื้นฟูให้คาความเป็นธรรม เพื่อลดคาโกรธเค้นชิงชัง นำสู่คาสันติและด้วงจกรการใช้คารุนแรงโดยเปิดพื้นที่สันติภาพให้กับผู้ที่มีความเห็นต่างกับรัฐ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคาโดยสันติวิธีโดยมีกลยุทธ์การใช้ ดังนี้

1) เผยแพร่แนวคิด ทฤษฎีด้วนสันติวิธีและองค์คาความรู้ในการจัดการคาความขัดแย้งอย่างสันติวิธีให้กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรภาคประชาชนให้เป็นกระแสหลักในการสร้างสังคมสันติวิธี

2) รณรงค์ปรับทัศนคติและคาความคิด คาเชื่อของผู้ที่มีความเห็นต่างและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจาเพื่อสันติภาพ โดยได้รับหลักประกันคาปลอดภัยจากรัฐอย่างด้วงถึง

3) สร้างพื้นที่ที่มีสภาวะแวดล้อมเหมาะสม และเอื้อต่อการเจรจาของผู้เห็นต่าง รวมทั้งรับทราบถึงปัญหาและคาต้องการของผู้เสียหาย ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อเสริมสร้างคาเข้าใจและลดคาหวาดระแวง และตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน ภายใต้คาหลากหลายของวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม

4) ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ต่อผู้ที่มีความเห็นต่างกับรัฐที่ประสงค์ร่วมกันแก้ไขปัญหาคาจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการช่วยเหลือทางกฎหมาย อำนวยคาเป็นธรรม เยียวยา พื้นฟูด้วนจิตใจ แก่ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการดากระบวนการยุติธรรมและอื่นๆ

5) สร้างคารู้ คาเข้าใจ ให้กับเจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนและผู้ประกอบการภาคเอกชนด้วงตระหนักและเคารพคุณค่าของลักษณะเฉพาะทางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เพื่อจัดและป้องกันเงื่อนงำที่จะนำไปสู่คารุนแรงด้วง

6) จัดตั้งและสนับสนุนองค์กรเครือข่ายภาครัฐ ประชาชน เพื่อเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนกิจกรรม แลกเปลี่ยน วัฒนธรรม เปิดพื้นที่สร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาคาความขัดแย้งโดยสันติวิธีอย่างต่อเนื่องทั้งในและด้วงประเทศ

6. ข้อเสนอแนะ

ปัญหาคาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ เป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างยาวนาน แนวทางการป้องกันและแก้ไข ภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ตลอดจนองค์กรระหว่างระหว้างระหว้างควรที่จะให้คาสำคัญและให้คาร่วมมืออย่างป็นรูปธรรม

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางสร้างความเป็นธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ ดังนี้ พบว่าสิ่งที่ประชาชนต้องการให้รัฐต้องดำเนินการ คือ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม เช่น การจับกุม การตั้งด่านตรวจ การประกันตัว การออกหมายจับ ให้กระทำโดยมีหลักฐาน และมีการตรวจสอบจากหลายๆ ฝ่าย (ไม่มีการจับแพะ) รัฐควรให้หลักประกันแก่คนในพื้นที่ ที่จบการศึกษาสายศาสนา เพื่อใช้วุฒิการศึกษาในการทำงาน หรือรับราชการ มีรายได้พอแก่การเลี้ยงชีพรัฐต้องไม่สร้างวาทกรรมในด้านลบ แต่ควรหาแนวทางในการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงนักศึกษาที่จบต่างประเทศให้ใช้ศักยภาพของนักศึกษาที่จบต่างประเทศ มาใช้ประโยชน์กับทางรัฐและหาแนวทางพัฒนาอย่างสร้างสรรค์รัฐควรจัดสวัสดิการของโรงเรียน และ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในสัดส่วนที่เท่าเทียม หรือใกล้เคียงกับโรงเรียนของรัฐ

รัฐควรมีนโยบาย และแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ไขปัญหาการรับเงินใต้โต๊ะ และจะต้องยกเลิกระบบเส้นสายให้หมดไปจัดให้มีมาตรการควบคุมเจ้าหน้าที่ ที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสมออกจากพื้นที่และให้จัดการเป็นวาระเร่งด่วน และศอ.บต. ควรมีนโยบายในการรับบุคคลในพื้นที่ จชต. เข้ารับราชการเพื่อรับใช้พื้นที่ ในสัดส่วนที่เหมาะสม เป็นธรรมควรหาทางช่วยเหลือ ผู้ต้องหาที่ถูกหมายคดีความมั่นคง หากศาลยกฟ้องแล้ว ให้แจ้งยกเลิกหมายให้กับผู้เสียหายโดยเร็ว เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อเกียรติยศ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้เสียหายให้น้อยที่สุดให้ ศอ.บต. จัดตั้งกองทุนยุติธรรม เพื่อเป็นหลักประกันในการประกันตัวของผู้ต้องหาให้รัฐเพิ่มวงเงินช่วยเหลือประชาชนผู้ถูกหมาย พระราชกำหนด เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปขึ้นศาลให้รัฐจัดระเบียบในการดูแลผู้ต้องขังมุสลิมให้สามารถปฏิบัติตนอยู่ในครรลองและวิถีศาสนา รัฐต้องให้ความสำคัญคุ้มครองแก่ผู้ถูกหมาย พ.ร.ก.อย่างประชาชนผู้บริสุทธิ์ ไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตตามปกติจัดให้มีการใช้ภาษามลายูเป็นภาษาที่ 2 ในสถานที่ราชการ รวมทั้ง การจัดทำ การจัดทำป้ายสถานที่ราชการต่างๆ ป้ายหมู่บ้านมีภาษามลายู หรือภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาไทยสร้างโอกาสให้ความรู้ด้านสิทธิทางกฎหมายแก่ประชาชน โดยร่วมมือกับศูนย์ทนายความมุสลิม หรือนักสิทธิมนุษยชน ให้รัฐหามาตรการเร่งด่วนในการจัดการปัญหาเสพติด และมีการติดตามประเมินผลในเรื่องนี้อย่างอย่างเข้มข้นรัฐและประชาชน ควรประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจให้องค์กรเอกชน เข้าใจถึงการแต่งกายที่ถูกต้องตามหลักการอิสลาม และไม่กีดกันในการเข้าทำงาน รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ แต่งตัวมิดชิด เคารพวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ประชาชนควรศึกษาสิทธิของตนเองในเรื่องต่างๆและควรมีการสร้างเครือข่ายประชาชนในการช่วยเหลือทางกฎหมาย อีกทั้งจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล เห็นว่า แนวทางการเยียวยาที่เป็นประโยชน์กับประชาชนนั้น พบว่า งานเยียวยายังไม่ครอบคลุมและเป็นธรรมต่อกลุ่มเป้าหมาย มาตรฐานการเยียวยาแต่ละรายไม่เหมือนกัน ประชาชนยังมีความหวาดระแวงต่อการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐการเยียวยาให้กับประชาชนล่าช้า และกรอบระยะเวลาไม่ชัดเจนข้อมูลข่าวสารงานเยียวยา ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้ได้รับผลกระทบไม่ทราบหลักเกณฑ์ และเข้าใจแนวทางการเยียวยา ข้อมูลงานเยียวยา ยังไม่บูรณาการในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบงานเยียวยาทั้งภาครัฐและเอกชน รัฐไม่ควรเอาเงินเป็นตัวตั้งแต่ควรให้ความสำคัญกับการเยียวยาด้านจิตใจการเข้ามาหาผลประโยชน์ของกลุ่มอิทธิพลในพื้นที่จากเงินเยียวยา ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเยียวยา

รัฐต้องดำเนินการ โดยควรให้การเยียวยาแก่ผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม ทั่วถึงและครอบคลุมถึงกลุ่มผู้ถูกหมาย, พ.ร.ก. ด้วยควรให้การเยียวยาประชาชนอย่างทันทั่วถึง และมีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน และช่วยเหลือให้ถึงที่สุด ให้ส่งเสริมการศึกษาให้กับบุตรหลานผู้ได้รับผลกระทบ จนจบการศึกษา เท่าที่ต้องการ ให้ปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัย

อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่ข่มและข่มขู่ (การเขียนด้านจิตใจกรณีผู้ถูกหมาย, พ.ร.ก.) ควรให้การเยียวยาในทุกๆ ด้านไม่ว่าการศึกษา อาชีพ สาธารณสุข โดยเฉพาะควรให้ความสำคัญด้านจิตใจมากกว่าให้เงิน และมีการเยี่ยมเยียนผู้ได้รับผลกระทบอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ควรจัดให้มีการแจ้งข่าวสารการเยียวยาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ทั้งในเรื่องแนวทาง หลักเกณฑ์ โดยให้บัณฑิตอาสา ผู้นำชุมชน เป็นผู้แจ้งข่าวสารในระดับพื้นที่ให้มีการเยียวยาระดับชุมชน โดยให้คณะกรรมการของชุมชนเป็นผู้บริหารกองทุนร่วมกับชุมชน จัดประชุมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเงินเยียวยาให้กับผู้ได้รับผลกระทบเพื่อแนะนำการบริหารเงิน รวมถึงกิจกรรมเยียวยาอื่นๆ ในระดับพื้นที่ ควรจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจที่ศูนย์เยียวยาประจำชุมชน เพื่อติดตามดูแลผู้ได้รับผลกระทบเป็นการเฉพาะ โดยให้รัฐกับองค์กรประชาชน ร่วมกันรับผิดชอบ เช่น คณะกรรมการมัสยิด คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือสภาชุมชนควรมีการบูรณาการด้านข้อมูล ร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนให้เป็นข้อมูลชุดเดียวกันควรมีเวทีแลกเปลี่ยน และสรุปการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ทำงานเยียวยาในทุกองค์กรเพื่อติดตาม ประเมินผลการทำงาน

ควรให้ผู้นำชุมชน จัดตั้งเครือข่ายการทำงานเพื่อเยี่ยมเยียนผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงมีการระดมทุนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือเยียวยาด้วยหลักการศาสนา (คอะวะห์ดับลิหม) ด้วยคนในชุมชนต้องแสวงหาช่องทางในการแจ้งข้อมูลด้านเยียวยาแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่ประชาชนไว้วางใจจัดกิจกรรมคำอาสา เพื่อเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ และจัดทีมลงเยี่ยมเยียนในระดับครัวเรือน ควรเก็บข้อมูลการวิจัย เรื่องการเยียวยา และเสนอต่อภาครัฐเพื่อดำเนินการแก้ไขบนพื้นฐานข้อมูลทางวิชาการ

6.2 ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ

ตลอดระยะเวลา ที่ผ่านมามีเกิดเหตุการณ์ก่อความไม่สงบรุนแรงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 ส่งผลให้บุคลากรหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรฝ่ายปกครอง ทหาร ตำรวจ ครู เจ้าหน้าที่อาสาสมัครรักษาดินแดน ประชาชนผู้บริสุทธิ์ ฯลฯ ต้องจบชีวิตลง ดังนั้น ทุกคนที่ให้อาสาหรือช่วยเหลือผู้ประสบเหตุภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ประเทศไทยควรหาแนวทางที่จะกำหนดกฎระเบียบปฏิบัติว่าด้วยขวัญกำลังใจให้แก่ข้าราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เห็นว่านโยบายรัฐบาลบางเรื่องยังไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น

- 1) ผลผลิตทางการเกษตรราคาตกต่ำ การว่างงาน การศึกษาและจริยธรรมของเด็กและเยาวชนเสื่อม
- 2) การจัดการศึกษาของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและขนาดมาตรฐาน ความไม่ปลอดภัย

ในชีวิตและทรัพย์สิน

- 3) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ไม่มีประสิทธิภาพ และนโยบายรัฐไม่ตรงกับสภาพท้องถิ่น และ เรื่องอื่นๆ ที่รัฐบาลควรพิจารณาแก้ไขเร่งด่วน ได้แก่ ปัญหาเจ้าหน้าที่รัฐไม่มีประสิทธิภาพ นโยบายรัฐไม่ตรงกับสภาพท้องถิ่น ปัญหาการศึกษา ปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ จากข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงที่เป็นปัญหาพื้นฐานของพื้นที่และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา เมื่อปัญหาไม่ได้รับการแก้ไขและสั่งสมเรื่อยมาจนกลายเป็นจุดอ่อนที่ถูกนำไปใช้ในการกระตุ้นให้เกิดเหตุการณ์ ความไม่สงบเรียบร้อยในพื้นที่ขึ้นได้ ดังนั้น “ข้อมูล” จากการรับฟังปัญหาและทางออกในมุมมอง ของคนในพื้นที่จึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาลงสู่พื้นที่ทางในอนาคต ซึ่งจากงานวิจัยนี้มีข้อเสนอจากเวทีชาวบ้านและผลการศึกษาที่น่าสนใจและสอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนี้

โดยเป็นข้อเสนอเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและอื่นๆ ได้แก่

- 1) ปัญหาการผลผลิตเกษตร ตกต่ำ เสนอให้มีการเร่งรัดการดำเนินงานตามแผนเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 2) การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐไม่มีประสิทธิภาพ การเลือกปฏิบัติและการกระทำไม่ดีต่อประชาชน ชาวบ้านต้องการให้เจ้าหน้าที่สำนึกในหน้าที่ในการให้บริการประชาชน วางตัวเป็นกลาง และให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐได้
- 3) ปัญหาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ได้มาตรฐาน และขาดโอกาสการศึกษาระดับปริญญาตรี ชาวบ้านต้องการให้คนใน 3 จังหวัดภาคใต้ได้รับการศึกษาให้ทั่วถึงกันและมีคุณภาพและประสิทธิภาพ
- 4) ปัญหานโยบายรัฐไม่ตรงกับสภาพท้องถิ่นนั้น ก็ต้องการให้มีการจัดเวทีประชาชนเพื่อรับฟังปัญหาของชาวบ้านให้มากขึ้น
- 5) ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การแก้ไขปัญหาคือการและปรากฏการณ์ของปัญหา แต่ไม่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย ค้นหาสาเหตุที่เกิดปัญหา ทำให้การแก้ปัญหา ไม่ ประสบผลสำเร็จจริงจ้งยั้งยืน ดังที่ปรากฏมาตลอดระยะเวลา 50 ปีที่ผ่านมา จนนำมาสู่ การเกิดการสังสมปัญหา บางครั้งมีปฏิกิริยาได้กลับและสร้างผลกระทบทั้งทางตรง ทางอ้อม ทำให้ปัญหาพื้นฐาน ถูกละเลย และเกิดการสร้างปัญหาใหม่เพิ่มปัญหาเก่า ขาดต่อการแก้ไข ซึ่งชาวบ้านเสนอว่า ให้ สื่อ เสนอข้อมูลที่ต้องการ เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องมีความเข้าใจพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความจริงใจในการแก้ปัญหา สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง และลดอิทธิพลในระดับท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐและการเมืองท้องถิ่น

สำหรับข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้น ชาวบ้าน มองว่าสภาพปัญหาที่นี้อยู่ได้มาตรฐานปกติ (จึงต้องเป็นพื้นที่พิเศษ) เพราะชายแดนใต้มีโครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างจากที่อื่น ปัญหาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ใช่เป็นปัญหาเดียวแต่เป็นปัญหาซ้อนหลายๆ ปัญหาเชื่อมโยงกัน ในมุมมองนโยบายตัวปลดล็อก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ กับประชาชนฐานราก และเจ้าหน้าที่ควรเดินแบบไหน จึงจะปลดล็อกนี้ได้ ส่วนความสัมพันธ์ประชาชนกับรัฐ นโยบายรัฐควรให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาประชาชนทุกระดับ

นอกจากนี้ ยังจัดทำสรุป ข้อเสนอแนะในมุมมองชาวบ้านต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง อาทิ ข้อเสนอต่อผู้บริหารนโยบายรัฐบาล และข้อเสนอต่อองค์กรพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งทั้งหมดเป็นความพยายามทำความเข้าใจกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่โดยใช้ข้อมูลในพื้นที่จริงเป็นฐาน ซึ่งนับเป็นขั้นตอนสำคัญ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การคลี่คลายปัญหาได้อย่างถูกต้อง จากกระบวนการวิจัยดังกล่าวข้อมูลเสียงสะท้อนจากชาวบ้านที่ได้จึงมีลักษณะเป็น โจทย์หรือคำถามที่ประชาชนเป็นผู้ตั้ง โจทย์ ให้รัฐบาลหรือผู้ร่วมสังคมไทยเป็นผู้ตอบ มากกว่าเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาซึ่งความคิดเห็นของประชาชนดังกล่าว นับว่ามีคุณค่าควรแก่การที่รัฐบาล นักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจ ปัญหาชายแดนภาคใต้ จะนำไปศึกษาวิจัยต่อเนื่อง เพื่อช่วยกันกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางแก้ไข ปัญหาชายแดนภาคใต้ให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต 10-20 ปีข้างหน้า

6.3 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรนำผลการศึกษาวิจัยที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทั้ง ในเรื่อง ปัญหา อุปสรรค การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่างๆ ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรม

6.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษา ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ
- 2) ควรมีการศึกษา ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงแห่งชาติที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในองค์กรระหว่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ จันสายทอง. (2551). *การตัดสินใจเข้าร่วมขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้: กรณีศึกษาผู้ต้องขังคดีความมั่นคงเรือนจำ กลางสงขลา* (Unpublished Independent Study). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.). 2549. *รายงานคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ: เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษาปัญหาความมั่นคงในจังหวัดภาคใต้. (2548). *รายงานของกรรมการสิทธิมนุษยชนศึกษาปัญหาความมั่นคงในจังหวัดภาคใต้*. วุฒิสภา. สำนักกรรมการ 2 สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- คณะอนุกรรมการศึกษาวิถีทางการพัฒนาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์. (2550). *ความขัดแย้งระหว่างการพัฒนา กับสภาพสังคมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: Knowledge Plus.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ. (2549). *เอาชนะความรุนแรงด้วยพลังสมานฉันท์*. กรุงเทพฯ: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- ประภัสสร เทพชาติ. (2541). *ความมั่นคงระหว่างประเทศ : การศึกษาเชิงโลกน โยบายศาสตร์*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร.
- ปริญญา อุดมทรัพย์ และคณะ. (2545). *ข้อค้นพบจากการศึกษา เพื่อทำ ความเข้าใจปัญหาพื้นฐานของจังหวัดปัตตานียะลา นราธิวาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ประพันธ์ มุสิกพันธ์. (2549). *สภาพเศรษฐกิจสังคมใน 3 จังหวัดภาคใต้. ใน ความรู้และความไม่รู้ 3 จังหวัดชายแดนใต้ สรุปลงเนื้อหาจากงานเสวนาวิชาการใน โครงการตลาดวิซามหาวิทยาลัยชาวบ้าน, บรรณาธิการ โดย แก้ว วิฑูรย์เชียร*. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล และคณะ. (2553). “โครงการสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2552.” ชุด โครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น, กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- ปิยนาด นูนาค. (2546). *นโยบายการปกครองของรัฐบาลไทยต่อชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (พ.ศ. 2475–2516)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพันธุ์ เขมณูอาศัย. (2555). *รายงานวิจัยความสัมพันธ์ของคนชายแดนผ่านเครือข่ายการค้าข้าวข้ามรัฐ: ชุมชนนุโระ อำเภอน้ำแ้ว จังหวัดนราธิวาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

พิบูล สิทธีประเสริฐกุล และจิตต์ปภัตสรณ์ บัตรประ โคน. (2556). *หยั่งราก...ผลิใบ: เสริมสร้างพลังชุมชนท้องถิ่นสู่
สันติภาพชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ: โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ (ช.ช.ต.)
สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

แพร ศิริศักดิ์คำเกิง. (2552). องค์ความรู้เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ท่ามกลางสถานการณ์ความรุนแรง พ.ศ. 2547-
2550). ใน *ศึกษาความรุนแรงภาคใต้: บริบททางนโยบาย ความรู้ การรับรู้รายงานการศึกษาความขัดแย้งใน
สามจังหวัดชายแดนภาคใต้*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. (2548). หนึ่งปีหนึ่งทศวรรษความรุนแรงชายแดนภาคใต้: ปริศนาของปัญหาและทางออก.
รัฐศาสตร์สาร, 6(1), 79-90.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี. (2558). *สันติภาพที่ยากจะปฏิเสธ: ความยั่งยืนของ 'สมมติฐานข้าศึก' และ 'พลังถ่วงดุล
ภายใน' ของความรุนแรงชายแดนใต้/ปาตานี*. สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ภาคใต้. สืบค้นวันที่ 1 กรกฎาคม 2560. จาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/7280>.

ศรีศักร วัลลิโภดม. (2550). *ไฟใต้ถ้าวจะดับ ?*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุรชาติ บำรุงสุข. (กันยายน – ธันวาคม 2543). ความมั่นคงใหม่: ความเปลี่ยนแปลงของทฤษฎีและกรณีประเทศไทย.
วารสารเสนาธิปไตย, 49(3).